

საგარეო ეკონომიკის სამართლებრივი უზრუნველყოფა

სპარსეთის ყურის ომი: მისი სამართლებრივი და ეკონომიკური მნიშვნელობა

ალექსანდრე თოდუა,
გიორგი ბეროშვილი
თსუ სტუდენტები

რეზიუმე

ახლო აღმოსავლეთის სხვადასხვა მიკრორეგიონი ძალზე ხშირად გვევლინება, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე „ცხელი წერტილი“ საერთაშორისო ასპარეზზე. ჩვენი კვლევა ცხელება ამ რეგიონში, კონკრეტულად სპარსეთის ყურეში განვითარებულ ძალზე გამორჩეულ, მასშტაბურ, სისხლისმღვრელ და სპეციფიკურ დაპირისპირებას - 1990 წელს განვითარებულ კონფლიქტს ერაყსა და ქუვეითს შორის და ზოგადად პოლიტიკურ ფონს აღნიშნულ პერიოდში, რამაც დიდი ეკონომიკური ზარალი გამოიწვია მასში მონაწილე მხარეებისათვის.

1990-1991 წლებში განვითარებული მოვლენები გამორჩეულია თავისი მასშტაბურობითა და ზარალით. 39 სახელმწიფო (მათ შორის აშშ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, საუდის არაბეთი და სხვა.) იძულებული გახდა, ჩართულიყო დაპირისპირებაში, რამაც, რასაკვირველია, ძალიან დიდ მატერიალურ და ადამიანურ დანაკარგამდე მიგვიყვანა.

სპარსეთის ყურის კონფლიქტი აქტუალობას დღესაც არ კარგავს მსოფლიოში. ის, უხეშად რომ ვთქვათ, ყველაზე „დასამახსოვრებელი“ მოვლენა იყო ამ რეგიონში, რამდენადაც ყველასთვის ცნობილია ის მოვლენები, რომლებიც აღნიშნულ კონფლიქტამდე განვითარდა. წინამდებარე ნაშრომში, აღწერილი იქნება სწორედ ის „წინაპირობები“, რომლებიც წინ უძღოდა ერაყის შეჭრას ქუვეითის ტერიტორიაზე.

რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ნაშრომში აღნიშნული საკითხი განხილული იქნება საერთაშორისო სამართლისა და მისი 10

ძირითადი პრინციპის მიხედვით, რამდენადაც ჩვენი კვლევა, უწინარეს ყოვლისა, ორიენტირებულია საერთაშორისო სამართლის ნორმების დარღვევა/არ დარღვევაზე და შესაბამისად, ჩვენი საკვლევი კითხვაა შემდეგნაირად ფორმულირდება: დაირღვა თუ არა საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპთაგან რომელიმე ერაყის მიერ სპარსეთის ყურის ომის მიმდინარეობისას?

საკვანძო სიტყვები: სპარსეთის ყურის ომი; საერთაშორისო სამართალი; ქვეყანაში შეჭრა; ერაყი; ქუვეითი; აშშ.

შესავალი

1990-1991 წლებში ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე მოვლენები, კერძოდ სპარსეთის ყურის ომი ერაყსა და ქუვეითს შორის, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მოვლენად ითვლება საერთაშორისო ურთიერთობებში, რაც განპირობებულია იმით, რომ ამ ომმა დაარღვია რეგიონში მშვიდობა, სამყარო ახალი გამოწვევის წინაშე დააყენა და მორიგ მასშტაბურ სამხედრო დაპირისპირებაში „ჩაითრია“ მსოფლიოს 39 სახელმწიფო, მათ შორის აშშ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, საუდის არაბეთი, ერაყი და სხვა. ომი 1990 წლის 2 აგვისტოს ერაყის მიერ ქუვეითის ტერიტორიის ოკუპაციით დაიწყო და დასრულდა 1991 წლის 28 თებერვალს ქუვეითის გათავისუფლებითა და ერაყის მიერ სამხედრო შენაერთების უკან გამოყვანით. ომი გამორჩეული იყო როგორც თავისი მასშტაბებით, ასევე, იმ სრულიად ახალი ტექნიკის წარმოჩენის კუთხითაც, რომელიც მანამდე არ ყოფილა გამოყენებული (Government of Canada, 2016). 1990-91 წლების ომი ძალზედ მძიმე შედეგებით დასრულდა. ომის ზარალი შეფასდა 61 მილიარდ დოლარად, საიდანაც 36 მილიარდი დოლარი დაფარა ქუვეითმა, საუდის არაბეთმა და სხვა არაბულმა სახელმწიფოებმა, ხოლო 16 მილიარდი აშშ დოლარი – გერმანიამ და იაპონიამ, ასევე, მხოლოდ ერაყის დანაკარგი ომში შეადგენდა ასი ათასზე მეტ ჯარისკაცს. (CNN, 2016)

მოცემული საკითხისადმი ჩვენი საკვლევი კითხვა ფორმულირდება შემდეგნაირად: დაირღვა თუ არა საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპთაგან რომელიმე ერაყის მიერ

სპარსეთის ყურის ომის პროცესში? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გამოვიყენებ კვლევის თვისებრივ მეთოდს, რადგან ვეყრდნობი უკვე არსებულ მასალებს.

ქეისის აღწერა. ომამდელი მდგომარეობა რეგიონში. სანამ უშუალოდ განვიხილავდეთ ერაყისა და ქუვეითის დაპირისპირებას, უმჯობესია თვალი გადავავლოთ იმ გარემოებას, რომელიც ამ კონფლიქტის დაწყებას წინ უძღვოდა. სპარსეთის ყურის ომი, რომელშიც ჩვენ ვგულისხმობთ 1990-91 წლების ომს ერაყსა და ქუვეითს შორის, არ ყოფილა პირველი დაპირისპირება ამ რეგიონში. 1980-88 წლებში ერაყი აწარმოებდა სისხლიან ომებს თავისი მეზობელი ქვეყნის- ირანის წინააღმდეგ. ომს წინ უსწრებდა ალჟირის ხელშეკრულება, რომლის თანახმადაც, საზღვარი ამ ორ სახელმწიფოს შორის გადიოდა “შატ-ელ-არაბზე”. ირანში შაჰის ტახტიდან ჩამოგდება იყო ის ფაქტი, რომელმაც ერაყი და სხვა არაბული სახელმწიფოები მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ არსებობდა საკვებით რეალური საფრთხე-იმისა, რომ რეგიონში შიიტური ისლამი გავრცელდებოდა და შესაბამისად, ირანის როლიც უფრო გაიზრდებოდა, რაც არ შედიოდა არაბული სამყაროს, პირველ რიგში კი, ერაყის ინტერესებში. სწორედ ამიტომ, ერაყმა წამოიწყო ომი ირანის წინააღმდეგ. მას მხარს უჭერდა საბჭოთა კავშირი, საუდის არაბეთი და ქუვეითიც, რომლებმაც ფინანსური კრედიტები გამოუყვეს ერაყს. მსვლელობისას ერაყმა დაბოძა ირანული ქალაქები რაკეტებითა და არტილერიის საშუალებით. იგი არც ქიმიური იარაღის გამოყენებას მორიდებია, რამაც ჯამში ასი ათასობით ირანელი მოქალაქის სიცოცხლე იმსხვერპლა. ომი 1988 წელს გამარჯვებულის გარეშე დასრულდა და მისი შედეგები ორივე ქვეყნისთვის დამლუპველი აღმოჩნდა.

1970-იან წლებში ეკონომიკურად მზარდმა ერაყმა მიაღწია რეკორდულ მაჩვენებელს ნავთობის მოპოვებაში – 3.3 მილიონი ბარელი დღეში. 1980 წლისთვის კი ეს მაჩვენებელი დაეცა 0.8 მილიონ ბარელამდე, რაც ომის პირდაპირ შედეგს წარმოადგენდა. მიმდინარე პროცესებმა ერაყის ეკონომიკა მთლიანად გაანადგურა და ომის ბოლოსთვის მას 100 მილიარდი დოლარის

ოდენობის საგარეო ვალი ჰქონდა, რომლის უდიდესი ნაწილი ქუვეითზე მოდიოდა. ომმა დიდი ზიანი მიაყენა ქვეყანას მუშა ხელის რაოდენობის შემცირების კუთხითაც: 180 000 ადამიანური დანაკარგი, 340 000 დაჭრილი, 50 000 სამხედრო ტყვე. ომის დასასრულისთვის 18 მილიონიანი ერაყის სამხედროთა რაოდენობა შეადგენდა 1,2 მილიონს. (E-International Relations , 2013) როგორც ვხედავთ, აშკარაა, ერაყი ომის დაწყებამდე მძიმე მდგომარეობაში იყო და მას აუცილებლად უნდა ეპოვნა რაიმე ალტერნატიული საშუალება მოცემული ვითარების რადიკალურად შესაცვლელად.

აშშ-ერაყის ურთიერთობები. აღნიშნულ პერიოდში გაუარესდა ურთიერთობები ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ერაყს შორის. ერაყი ადანაშაულებდა აშშ-სა და ისრაელს მის განზრახ დასუსტებაში, რაც გამოიხატებოდა ქუვეითის ნაქეზებით დაენია ფასები ნავთობზე. როდესაც ერაყი დაემუქრა ქუვეითს ჯერ კიდევ 1990 წლის ივლისში, აშშ-მა საპასუხოდ განახორციელა მანევრები სპარსეთის ყურეში, რათა გაეფრთხილებინა ერაყი რომ თავს არ დასხმოდა ქუვეითსა და არაბთა გაერთიანებულ საამიროებს. ამ ქმედების მიუხედავად, შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა, ჯორჯ ბუშმა, შეიმუშავა შემრიგებლური პოლიტიკა სადამ ჰუსეინის მიმართ, იმ იმედით, რომ შეცვლიდა ერაყის რეჟიმსა და პოლიტიკას. ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციამ სცადა, გაეუმჯობესებინა ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობები ერაყთან და 1990 წლის 12 აპრილს გაგზავნა ამერიკელი სენატორების დელეგაცია, რომელსაც ხელმძღვანელობდა სენატორი რობერტ დოლე. მან ერაყს გადასცა თეთრი სახლის გზავნილი, რომ აშშ-ს სურდა გაეუმჯობესებინა ურთიერთობები ერაყთან. შემდგომში, უკვე 27 ივლისს, შეერთებული შტატების ელჩმა პრეზიდენტ ბუშის წერილი თავად გადასცა სადამ ჰუსეინს. (U.S. Department of State)

ომის მსვლელობა. მიუხედავად აშშ-ის მცდელობებისა, შეეცვალა ერაყის საგარეო პოლიტიკა, 1990 წლის 1 აგვისტოს მოლაპარაკებები ერაყსა და ქუვეითს შორის ჩაიშალა. სპარსეთის ყურის ქვეყნებმა უარი თქვეს ერაყის წინადადებაზე გაეზარდათ ნავთობის ფასები. ვინაიდან ერაყის ეკონომიკა მთლიანად და-

მოკიდებული იყო ნავთობის ექსპორტზე, სადამ ჰუსეინი იმედოვნებდა, რომ ოპეკის მეშვეობით ნავთობზე ფასების გაზრდა დაეხმარებოდა მას ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებაში, თუმცა, მომხდარმა ერაყის ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა შეუძლებელი გახადა. გასული ათწლეულისგან განსხვავებით, ერაყი ეკონომიკურად უმძიმეს მდგომარეობაში აღმოჩნდა და საგარეო ვალებს ვერ აუდიოდა. სწორედ ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ 1990 წლის 2 აგვისტოს ერაყის პრეზიდენტის - სადამ ჰუსეინის ბრძანებით, ასი ათასიანი სამხედრო ძალების 7 დივიზია შეიჭრა მის სამხრეთით მდებარე მდიდარ, მაგრამ სამხედრო თვალსაზრისით სუსტ ქუვეითში, რომლის მოსახლეობა 2 მილიონზე ნაკლებს შეადგენდა და რამდენიმე საათში მთლიანად დაიკავა ქვეყნის ტერიტორია. ქუვეითის დაპყრობამ ამერიკის შეერთებული შტატები აიძულა გამოეყენებინა ემბარგო და სანქციები ერაყის წინააღმდეგ. თუმცა, მიუხედავად ეკონომიკურ სანქციებისა, გაეროს შემუშავებული უამრავი რეზოლუციებისა და დიპლომატიური მცდელობებისა, ერაყი უარს აცხადებდა ქუვეითიდან ჯარის გამოყვანაზე, რამაც შემდგომში განაპირობა კიდევ აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების სამხედრო ოპერაციები რეგიონში. 17 იანვარს, გაეროს მიერ ერაყისადმი ქუვეითიდან ჯარის გამოსაყვანად მიცემული ვადის ამონურვის შემდეგ, აშშ-ის საჰაერო ძალებმა დაიწყეს ერაყის სტრატეგიული ობიექტების დაბომბვა. ამ დროიდან ოპერაცია „უდაბნოს ფარი“ ოფიციალურად დასრულდა და დაიწყო მორიგი ოპერაცია - „უდაბნოს შტორმი“, რომელიც 700 000-მდე ამერიკელ ჯარისკაც აერთიანებდა. 24 თებერვალს ამერიკელმა მეომრებმა დაიწყეს სახმელეთო შეტევებიც და დიდი წინააღმდეგობების გარეშე გაუმკლავდნენ ერაყელ ჯარისკაცებს. 1991 წლის 28 თებერვალს ომი დასრულდა ერაყის დამარცხებით და ქუვეითიდან ჯარების გაყვანით. (Global Security)

მამასადამე, ერაყის უმძიმესმა ეკონომიკურმა მდგომარეობამ, 1990 წელს ქუვეითთან მოლაპარაკებების წარუმატებლად დასრულებამ და ერაყის სურვილმა მიეღწია სამხედრო და ეკონომიკური ძლიერებისთვის, გამოიწვია უდიდესი ომის დაწყება სპარსეთის ყურის რეგიონში. თავის მხრივ აშშ-ისა და ერაყის

ინტერესთა დაპირისპირებამ განაპირობა ამერიკისა და მისი მოკავშირეების ჩაბმა ომში და ერაყის თავდაპირველი წარმატება ქუვეითის წინააღმდეგ ომში, მალევე მარცხით დასრულდა. აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების მიერ განხორციელებულმა სამხედრო ქმედებებმა ერაყი აიძულა უკან დაეხია და ჯარები გამოეყვანა ქუვეითის ტერიტორიიდან. ამ კონფლიქტმა, ერთი მხრივ, ისევ დაარღვია რეგიონის სტაბილურობა და სიმშვიდე, მეორე მხრივ კი, კიდევ ერთხელ დაანახა მსოფლიოს, რომ სახელმწიფოები მუდმივად აგრესიისკენ არიან მიმართულნი და ნებისმიერ ფასად ეცდებიან თავიანთი ინტერესების დაცვას, თუნდაც ეს ინტერესები მათი მეზობელი ქვეყნის სრულ ოკუპაციას გულისხმობდეს.

აშშ-ს ჩართულობის ეკონომიკური ასპექტები: კონფლიქტის სხვა აქტორებისგან განსხვავებით, აშშს მდგომარეობა ეკონომიკურ ასპექტში ოდნავ პარადოქსული იყო. თუ გავითვალისწინებთ ომის გავლენას ამერიკის ბიუჯეტზე, ის ნამდვილად განსაკუთრებულია. აშშ-ს მოკავშირეები უზდიდნენ ფულს, როდესაც თვითონ ომის პერიოდში აშშ ნახულობდა მოგებას. საბოლოო ჯამში, კოალიციის წევრებმა ამერიკის შეერთებულ შტატებს 54 მილიარდ დოლარამდე გადაუხადეს, საიდანაც 46 მილიარდი ფულის სახით იყო. რაც შეეხება დანარჩენ თანხას, ის ტექნიკისა და სანავის სახით გადაეცა შეერთებულ შტატებს. საბოლოოდ, ეს თანხა კიდევ უფრო გაიზარდა. (New York Times, 1991)

საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპები. ქვემოთ მოცემულია საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპები და აღნიშნულია ის მომენტები, რომელიც დაარღვია ერაყმა ამ კონფლიქტის დროს:

1. **სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის პრინციპი** - დაარღვია
2. **ძალის გამოყენებაზე უარის თქმა ან ძალით დამუქრებაზე უარის თქმა** - დაარღვია
3. **სახელმწიფოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის პრინციპი** - დაარღვია
4. **საზღვრების ურღვევობის პრინციპი** - დაარღვია

5. სხვა სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპი - დაარღვია

6. ერთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის უფლება - ვინაიდან დღის წესრიგში არ იდგა ქუვეითის თვითგამორკვევა ერაყი უბრალოდ ვერ მოახერხებდა მოცემული კანონის დარღვევას, შესაბამისად მას არ დაურღვევია აღნიშნული პრინციპი.

7. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემა - დაარღვია

8. საერთაშორისო დავების მშვიდობიანად მოწესრიგების პრინციპი - დაარღვია

9. სახელმწიფოების მოვალეობა ითანამშრომლონ ერთმანეთთან წესდების შესაბამისად - დაარღვია

10. საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრული ვალდებულებების კეთილსინდისიერად შესრულება - დაარღვია

დასკვნა

ამრიგად, სპარსეთის ყურის ომის წარმოშობისა და მიმდინარეობისას ერაყის მხრიდან დაირღვა საერთაშორისო სამართლის ათი ძირითადი პრინციპიდან ცხრა. სწორედ ამიტომ ექსპერტები და ანალიტიკოსები ამ ომს ერთ-ერთ უმძიმეს მოვლენად მიიჩნევენ საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროში. გარდა ამისა, ომმა ძალიან დიდი ეკონომიკური და მატერიალური ზარალი მოუტანა მასში ჩართულ მხარეებს.

ლიტერატურა:

1. Government of Canada. "The Canadian Armed Forces and the Gulf War". <http://www.veterans.gc.ca/eng/remembrance/history/canadian-armed-forces/persian-gulf>. ბოლო ნახვა: 20 თებერვალი. 2018.

2. CNN, "Gulf War Facts". 2016. <http://edition.cnn.com/2013/09/15/world/meast/gulf-war-fast-facts/>. ბოლო ნახვა: 20 თებერვალი 2018.

3. OFFICE OF THE HISTORIANS, UNITED STATES OF AMERICA, "The

Gulf War, 1991". <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/gulf-war>. ბოლო ნახვა: 20 თებერვალი. 2018.

4. E-International Relations. 2013. <http://www.e-ir.info/2013/10/07/implications-of-the-iran-iraq-war/>. ბოლო ნახვა: 20 თებერვალი. 2018.

5. Global Security – “Operation Desert Shield” http://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_shield.htm. ბოლო ნახვა: 20 თებერვალი. 2018.

6. National Desert Storm War Memorial – “The War” https://www.ndswm.org/?page_id=923. ბოლო ნახვა: 21 თებერვალი. 2018.

7. სტივ სმიტი, ამელია ჰადფილდი, თიმ დანი, „საგარეო პოლიტიკა: თეორიები, აქტორები, ქეისები“. 2015. ოქსფორდი უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თავი II.

8. ალექსიძე, ლევან. „თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი“. გვ.41-75. 2015. თბილისი. „იურისტების სამყარო“.

9. <http://www.nytimes.com/1991/08/16/business/economic-scene-the-broad-impact-of-the-gulf-war.html>. ბოლო ნახვა: 21 თებერვალი. 2018

REFERENCES:

1. Government of Canada. “The Canadian Armed Forces and the Gulf War”. Retrieved from: <http://www.veterans.gc.ca/eng/remembrance/history/canadian-armed-forces/persian-gulf>.

2. CNN, “Gulf War Facts”. 2016. Retrieved from: <http://edition.cnn.com/2013/09/15/world/meast/gulf-war-fast-facts/>.

3. OFFICE OF THE HISTORIANS, UNITED STATES OF AMERICA, “The Gulf War, 1991”. Retrieved from: <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/gulf-war>.

4. E-International Relations. 2013. Retrieved from: <http://www.e-ir.info/2013/10/07/implications-of-the-iran-iraq-war/>.

5. Global Security – “Operation Desert Shield” Retrieved from: http://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_shield.htm.

6. National Desert Storm War Memorial – “The War”. Retrieved from: https://www.ndswm.org/?page_id=923.

7. Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne. "Foreign Policy: Theories, Actors, Cases". 2015. Oxford University Press.

8. Aleksidze, Levan. "Modern International Law". pp 41-75. 2015.

THE PERSIAN GULF WAR: ITS LEGAL AND ECONOMIC IMPORTANCE

Aleksandre Todua

Giorgi Beroshvili

Tbilisi State University

International Relations (BA)

RESUME

The region of the Middle East has been known for its conflicts and disputes throughout the years. The research looks at one of the biggest and infamous wars of 20th century, usually referred as the Gulf War. The war took place in the years of 1990-1991 and proved to be devastating both on regional and international scales. The preconditions and tense situation in the region before the war made it obvious that major dispute was about to show up. The invasion of Kuwait by Iraq resulted in the war on the international level. The wide array of 39 countries (including the UK, France, Saudi Arabia, etc.) joined the military alliance led by the United States.

The research is mainly based on the 10 principles of the international law. To be precise, we are going to discuss which principles of the international law have been violated during the war. Moreover, we are going to touch the topic of preconditions, the main causes of the Gulf war and the invasion itself. The research draws upon the secondary and tertiary sources such as famous publications, articles and academic studies. Furthermore, we employ the case study method in order to conduct the research

key words: The Gulf War; Crisis, The Middle East, Dispute, International Law; Iraq, Kuwait.